

Γρηγόριος Ε Πατριάρχης

Άγιος και Εθνομάρτυρας.

Κατά την επανάσταση του 1821 σύμπας ο Ελληνικός Λαός ξεσηκώθηκε και πολέμησε για την του Χριστού πίστη και της πατρίδος την ελευθερία. Μεγάλη η συμμετοχή της Εκκλησίας ,ανεξάρτητα από την μηδενιστική στάση των εθνομηδενιστών, γνωστή και κατακριτέα η στάση τους. Παραπνοούν και ερμηνεύουν κατά το δοκούν τα τότε γεγονότα αντίθετα προς την πραγματικότητα.

Ένα από τα πρόσωπα που κατασυκοφαντήθηκε είναι ο Άγιος Γρηγόριος , ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Ξεχνούν πράγματι ή προσποιούνται ότι δεν ξέρουν ότι ο Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε κρεμάστηκε από τους Τούρκους στην Ωραία Πύλη κατά την ημέρα της Αναστάσεως του Κυρίου την 10^η Απριλίου 1821. Γιατί τον θανάτωσαν με τέτοιο βάρβαρο τρόπο οι Τούρκοι και έριξαν το σεπτό σκήνωμα στη θάλασσα για να το φάνε τα ψάρια;

Ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή. Ο Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε γεννήθηκε στη Δημητσάνα το 1745 ή 1746 από πτωχούς γονείς και το κοσμικό του όνομα ήταν Γεώργιος Αγγελόπουλος. Αφού έμαθε τα πρώτα γράμματα στο χωριό του μετέβει στην Αθήνα το 1765 και μαθήτευσε παρά τον Βόδα Δημήτριο ιεροκήρυκα από τα Ιωάννινα. Στη συνέχεια μεταβαίνει στη Σμύρνη όπου ένας θείος του νεωκόρος τον βοηθάει και σπουδάζει για πέντε χρόνια στο περίφημο σχολείο της πόλης. Από την παιδική του ηλικία είχε επαφές με την Μονή Φιλοσόφου της Αρκαδίας ,όπου ενισχύθηκε η τάση του για τον μοναχισμό. Αποσύρεται στις Στροφάδες ,όπου στην Μονή του Αγίου Διονυσίου χειροτονείται μοναχός και λαμβάνει το όνομα Γρηγόριος. Στη συνέχεια σπουδάζει Θεολογία και φιλοσοφία και ανταποκρινόμενος στην πρόσκληση του μητροπολίτη Προκοπίου μεταβαίνει πάλι στην Σμύρνη και χειροτονείται Διάκονος και Αρχιδιάκονος. Γρήγορα χειροτονείται Ιερέας και αναλαμβάνει πρωτοσύγκελος Σμύρνης. Κατά τη διάρκεια της Διακονίας και της Αρχidiaκονίας του στην Σμύρνη διατηρεί αλληλογραφία με τον επίσκοπο Μεθώνης Άνθιμο Καρακόλο ο οποίος καταγόταν από τη Δημητσάνα και είναι γνωστός υποκινητής των Ελλήνων της περιοχής του, κατά την περίοδο των Ορλωφικών. Από την αλληλογραφία του με τον Άνθιμο σώζεται επιστολή τουμε ημερομηνία 4 Αυγούστου 1778, με την οποία τον ενημερώνει ότι χιλιάδες Έλληνες μετά την καταστροφή που υπέστησαν από τους Αλβανούς κατέφυγαν στα περίχωρα της Σμύρνης και εγκαταστάθηκαν εκεί.

Το 1875 ο Προκόπιος εκλέγεται Πατριάρχης και ο Γρηγόριος τον διαδέχεται στον αρχιεπισκοπικό θρόνο και αναπτύσσει έντονη δραστηριότητα με βαρύτητα στο κήρυγμα στην κοινωνική δράση και στην παιδεία. Την 1^η Μαΐου 1797 παραιτείται ο Πατριάρχης Γεράσιμος λόγω γήρατος και την 9^η του αυτού μηνός τον διαδέχεται, εκλεγείς ομόφωνα ως Γρηγόριος Ε.

Η πατριαρχία του (1^η περίοδος) δεν είναι ανέφελη. Ο Γρηγόριος, αντιμετωπίζει με φρόνηση την κατάσταση, ασχολείται ιδιαίτερα με την κοινωνική δράση προς ανόρθωση της Εκκλησίας και της χριστιανικής κοινωνίας, προχωρώντας και στον έλεγχο κάποιων επισκόπων. Εκτός από τα κηρύγματα του Θείου Λόγου, που επιδίδεται ο ίδιος, μεριμνεί για την παιδεία, ιδρύοντας σχολεία, καθώς και το Πατριαρχικό Τυπογραφείο, από το οποίο και εξέδωσε πλείστα βιβλία

Μετά την θανάτωση του Ρήγα Φεραίου ο Γρηγόριος καθαιρείται και εξορίζεται στη Χαλκηδόνα από τον Σουλτάνο Σελίμ Γ΄ ως υποκινητής ταραχών. Το βεζυρικό διάταγμα της απομάκρυνσής του ανέφερε ότι ήταν άνθρωπος βίαιος και ανίκανος να διατηρήσει τον λαό σε υποταγή. Αφού παρέμεινε για μερικούς μήνες και εξορίστηκε αρχικά στη Χαλκηδόνα και μετά από μερικούς μήνες στη Δράμα και τη Μονή Παναγίας Εικοσιφοινίσσης. Κατέληξε στη Μονή Ιβήρων του Αγίου Όρους, όπου και παρέμεινε επί μια επταετία. Στη δε θέση του, Πατριάρχης ανέλαβε ο προηγουμένως εκδιωχθείς Νεόφυτος Ζ΄. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στο Άγιο Όρος, ο Γρηγόριος επιδόθηκε στη μελέτη ιερών κειμένων και επισκεπτόμενος τις διάφορες Μονές δίδασκε τους μοναχούς, παρακολουθώντας όμως και τα διάφορα γεγονότα που συνέβαιναν τόσο στην Ευρώπη όσο και στη Κωνσταντινούπολη που διαμόρφωναν νέες εξελίξεις, ιδιαίτερα το 1805, κατά την ένταση του Ρωσο-Γαλλικού ανταγωνισμού. Με παρέμβασή του αντικαταστάθηκαν το 1806, ως ρωσόφιλοι, οι Ηγεμόνες της Μολδοβλαχίας Αλέξανδρος Μουρούζης και Κωνσταντίνος Υψηλάντης και στη θέση τους ανέλαβαν οι Φαναριώτες (γαλλόφιλοι) Αλέξανδρος Ν. Σούτσος και Σκαρλάτος Καλλιμάχης αντίστοιχα. Οι τελευταίοι με τη σειρά τους προέτρεψαν τον τότε Πατριάρχη Καλλίνικο Ε΄ σε παραίτηση υπέρ του Γρηγορίου, γεγονός που συνέβη στις 22 Σεπτεμβρίου του 1806.

Η δεύτερη πατριαρχία. Την 24^η Σεπτεμβρίου 1806 ο Γρηγόριος επανεκλέγεται ομόφωνα Πατριάρχης από την Ιερά Σύνοδο. Περίοδος δυσχερής. Το διεθνές σκηνικό αλλάζει. Ο Ρωσικός στρατός εισβάλλει στη Μολδαβία και κηρύσσεται νέος ρωσικός πόλεμος κατά της Τουρκίας. Την 5^η Ιανουαρίου 1807 ο Σουλτάνος Σελίμ Γ΄ κηρύσσει επίσημα, εκ μέρους του τον ρωσοτουρκικό πόλεμο και την ίδια ημέρα καλεί τον Γρηγόριο να εκδώσει προς όλους τους Έλληνες «*εκκλησιαστικόν και συμβουλευτικόν γράμμα*» με το οποίο θα καταδικάζει τους ρώσους και θα ζητεί από τους Έλληνες τυφλή υπακοή. Ο Πατριάρχης δέχεται. Στις 20 Φεβρουαρίου 1807 ο αγγλικός στόλος εμφανίζεται έξω από τα τείχη της Κωνσταντινούπολης και ζητά την άμεση διακοπή των σχέσεων Τουρκίας και Γαλλίας. Η πόλη είναι ανοχύρωτη. Την προσπάθεια οχύρωσης βοηθά προσωπικά ο Γρηγόριος. Στις 29 Μαΐου 1807 ανατρέπεται με πραξικόπημα ο Σελίμ Γ΄ και αναλαμβάνει ο Μουσταφά Δ΄. Ένα μήνα αργότερα συνομολογείται μεταξύ Γαλλίας και Ρωσίας η συνθήκη του

Τιλσίτ, με την οποία ουσιαστικά δρομολογείται η διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Οι αλλαγές των σουλτάνων δεν επηρεάζουν τον Γρηγόριο. Συνεχίζει το εκκλησιαστικό και εθνικό έργο του, μεταξύ των οποίων ήταν η μέριμνα περί των οικονομικών του Πατριαρχείου, η κοινωνική φιλανθρωπία, η οργάνωση της εσωτερικής ζωής των μοναστηριών, η ρύθμιση ζωής των αρχιερέων και του κλήρου και ιδιαίτερα οι υπέρ της ελληνικής παιδείας και των γραμμάτων ενέργειές του που προκάλεσαν ακόμα και τον έπαινο του Αδ. Κοραή που τις χαιρέτησε ως «*επερχόμενη ναναγέννησιν της Ελλάδος*».

Νέο πραξικόπημα εκδηλώνεται το 1808(21 Ιουνίου) που καταλήγει να γίνει Σουλτάνος ο Μπαϊρακτάρ ο οποίος αξιώνει την παραίτηση του Γρηγορίου και έτσι τελειώνει και η δεύτερη περίοδος Πατριαρχίας του (10 Σεπτεμβρίου) 1808.

Και κατά τη δεύτερη εξορία του στο Άγιο Όρος ο Γρηγόριος ο Ε΄ επιδόθηκε στις εκεί προσφιλείς του πνευματικές ασκήσεις και μελέτες επί εννέα χρόνια. Από το ερημητήριό του όμως δεν έπαψε να παρακολουθεί τα δρώμενα της Εκκλησίας και του Γένους. Περί τα μέσα του 1818 τον επισκέφθηκε ο Ιωάννης Φαρμάκης και του ανακοίνωσε τα σχετικά με τη Φιλική Εταιρεία. Μάλιστα, όπως ο ίδιος ο Φαρμάκης αφηγείται «ο πατριάρχης έδειξεν ευθύς ζωηρότατον ενθουσιασμόν» και «**ηυχήθη από καρδίας**» υπέρ της επιτυχίας του σκοπού της Εταιρείας. Αρνήθηκε όμως να δώσει τον σχετικό όρκο, λέγοντάς του «**εμένα μ΄ έχετε που μ΄ έχετε**», επικαλούμενος ως κληρικός αδυναμία να ορκιστεί, προσθέτοντας ότι ο όρκος μπορούσε να βλάψει, διότι αν εμφανισθεί το όνομα του Πατριάρχη στα βιβλία της Εταιρείας και αποκαλυφθούν αυτά στη συνέχεια τότε «*θέλει κινδυνεύσει ολόκληρον το έθνος, του οποίου καίτοι εξόριστος προείχε πάντοτε*». Τέλος δε της συνομιλίας εκείνης ο πατριάρχης συμπλήρωσε: «**να προσέξωσι πολύ οι Εταίροι, μήπως βλάψωσιν αντί να ωφελήσωσι την Ελλάδα**».

Τρίτη περίοδος πατριαρχίας Στις 15 Δεκεμβρίου 1818 παραιτείται ο πατριάρχης Κύριλλος Στ και εκλέγεται για Τρίτη φορά ο Γρηγόριος Πατριάρχης. Πρώτη του ενέργεια ήταν η σύσταση του φιλανθρωπικού ιδρύματος «Κιβώτιον του Ελέους» για την οικονομική ενίσχυση των φτωχών και την αποφυλάκιση κρατουμένων για χρέη. Παράλληλα μεριμνεί για την οικονομική ενίσχυση των νοσοκομείων με χρήματα των εκκλησιών. Συγχρόνως δίδει μεγάλη βαρύτητα και στην κήρυξη του Θείου Λόγου καλώντας στην Κωνσταντινούπολη τον διαπρεπή ιεροκήρυκα Κωνσταντίνο Οικονόμου. Αποδέχεται την εισήγηση του Κωνσταντίνου Κούμα περί της ανάγκης εκσυγχρονισμού των διδασκομένων μαθημάτων και εκδίδει τον περίφημο συνοδικό τόμο «*Περί των Ελληνομουσείων*» προτρέποντας την μόρφωση των Ελλήνων **στη σπουδή της ορθής ελληνικής γλώσσας**. Αναμορφώνει το 1820 το «πατριαρχικό τυπογραφείο» που ο ίδιος είχε ιδρύσει και εκδίδει πολλά συγγράμματα.

Κατά την διάρκεια της τρίτης πατριαρχίας ξεσπά η ελληνική επανάσταση. Πολλές φορές χρησιμοποιήθηκε το όνομα του Πατριάρχη, όπως και του Τσάρου για να τονωθεί το φρόνημα των Ελλήνων. Για να μη υποψιαστούν οι τούρκοι την προετοιμασία της παλιγγενεσίας κυκλοφορούσε η είδηση ότι οι Πελοποννήσιοι του Ιασίου αποφάσισαν να ιδρύσουν Μεγάλη Σχολή και για την οποία και ο πατριάρχης είχε στείλει σχετικές επιστολές. Οι Φιλικοί με τη φράση Μεγάλη Σχολή εννοούσαν την εξέγερση. Ο ηγεμόνας της Μάνης Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης από επιστολή του Γρηγορίου

πληροφορείται περί των Φιλικών Σχολή και αποφασίζει μαζί με τους άλλους οπλαρχηγούς τη συμμετοχή τους στον αγώνα. Οι περισσότεροι ιστορικοί συμφωνούν ότι ο Γρηγόριος γνώριζε για την Φιλική Εταιρεία. Αν ο Γρηγόριος εμφανίζονταν επίσημα ως μέλος της Εταιρείας και αυτό το γεγονός πληροφορούσαν οι Τούρκοι το κακό για τον ελληνισμό θα ήταν τεράστιο, δεν θα σφάζονταν μόνο ελάχιστοι ιεράρχες ή απλοί έλληνες αλλά θα επλήγεται ανεπανόρθωτα ο θεσμός του Πατριαρχείου. Αυτή η στάση παραλληλίζεται με τη στάση του Αρχιεπισκόπου Δαμασκηνού στη διάρκεια του Β παγκοσμίου πολέμου.

Τον Απρίλιο του 1820 ο Πατριάρχης δέχεται σε επίσκεψη τον Ιωάννη Παπαρηγόπουλο, ο οποίος κομίζει επιστολή του Παλαιών Πατρών Γερμανού *Τι πρέπει να κάμουν και πως πρέπει να φερθούν*. Ο Γρηγόριος φέρεται να είπε στον κομιστή **«Περιττόν να μας ζητούν συμβουλή δια πράγματα τα οποία γνωρίζουν. Χρεωστούμεν να ποιμαίνωμε καλώς τα ποίμνιά μας και χρείας τυχούσης να κάμωμε όπως έκαμεν ο Ιησούς δι' ημάς δια να μας σώσει**». Δηλαδή θυσιαζόμαστε για την ελευθερία των ελλήνων. Παρεξηγήθηκαν συνθηματικές λέξεις από συνομιλητές του και του προτείνουν ή του δίνουν χρήματα και πλοίο για να φύγει από την Πόλη. Ο Γρηγόριος απαντά **«μόνο νεκρός θα φύγω**». Έχει την άποψη ότι ο αγώνας να ξεκινήσει από την Πελοπόννησο και όχι από τη Μολδοβλαχία.

Ο ξεσηκωμός αρχίζει από την Βλαχία από τον Υψηλάντη και αμέσως οι τούρκοι αρχίζουν να σφάζουν, να λεηλατούν ότι ελληνικό. Φυλακίζονται και εκτελούνται πολλοί λαϊκοί, κληρικοί και επίσκοποι μεταξύ των οποίων ο Εφέσου Διονύσιος Καλλιάρχης, ο οποίος απαγχονίστηκε πρώτος «κατά την οδόν ιχθυοπωλείου (Μπαλούκ-παζάρ)», φυλακίστηκαν οι Νικομηδείας Αθανάσιος και Δέρκων Γρηγόριος, ο Αγκιάλου Ευγένιος, ενώ ο Σουλτάνος διέταξε τον Πατριάρχη να στείλει και άλλους για φυλάκιση. *«Υπό την δαμόκλειαν σπάθην την κρεμαμένην ... επί της κεφαλής του ελληνικού πληθυσμού της Κωνσταντινουπόλεως» ο πατριάρχης επικεφαλής συνόδου λαϊκών και κληρικών αναγκάστηκε να εκδώσει δυο αφορισμούς*. Ο πρώτος αφορισμός αναφερόταν στην επαρχία της Ουγγροβλαχίας δεν ικανοποιούσε τους τούρκους και ζήτησαν να υπάρξει και άλλο κείμενο για όλους τους χριστιανούς. Το δεύτερο κείμενο ήταν πιο διπλωματικό και άφηνε κενά ως προς τη θεολογική του ερμηνεία. Ως παράδειγμα αναφέρω δεν υπάρχουν οι κατάρεις που υπήρχαν στο πρώτο, στο πρώτο κείμενο αναφαίρετο *«αφωρισμένοι υπάρχουν»*, στο δεύτερο γράφεται *«αφωρισμένοι υπάρχουν»*. Ο Υψηλάντης προβλέπας ένα τέτοιο ενδεχόμενο έγραφε στον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη την 29^η Ιανουαρίου *«ο μεν Πατριάρχης βιαζόμενος παρά της Πόρτας σας στέλλει αφοριστικά και εξάρχους παρακινώντας σας να ενωθήτε με την Πόρτα, εσείς όμως να τα θεωρείτε ταύτα ως άκυρα, καθότι γίνονται με βία και δυναστείαν και άνευ θελήσεως του πατριάρχου»*. Οι απόψεις των μελετητών διαφέρουν ως προς τα κίνητρα και τα αίτια της ενέργειας αυτής. Οι περισσότεροι συμφωνούν ότι έγινε δια της βίας και για να μη σφαγιαστούν έλληνες πολίτες. Οι βιογράφοι του Γρηγορίου αναφέρουν ότι το ίδιο βράδυ μυστικά ο αφορισμός ανακλήθηκε. Σε επιστολή του προς τον επίσκοπο Σαλώνων Ησαΐα της 28ης Δεκεμβρίου 1820, ο Γρηγόριος Ε΄ έγραψε: **«...Κρυφά υπερασπίζου αυτόν (σσ. Η του Παπανδρέου πράξις πατριωτική), εν φανερόν δε άγνοια υποκρίνου, έστι δε ότε και επίκρινε τοις θεοσεβέσι αδελφοίς και αλλοφύλοις ιδία. Πράυνον βεζύρη λόγους και**

υποσχέσεσιν αλλά μη παραδοθήτω εις λέοντος στόμα. Άσπασον συν ταις εμαίσευχαίς τους ανδρείους αδελφούς, προτρέπον εις κρυψίνοιαν δια τον φόβον των Ιουδαίων».

Στο μεταξύ ο σουλτάνος πιεζόμενος από ακραία στοιχεία ζητά από τον Σείχουλισλάμη Χατζή Χαλίλ να εκδώσει διαταγή γενικής σφαγής των ελλήνων της Πόλης. Ο Πατριάρχης τον πείθει ότι ο ίδιος και οι έλληνες της Πόλης είναι αμέτοχοι, ο Σείχουλισλάμη Χατζή Χαλίλ αρνείται να υπογράψει την γενική σφαγή των ελλήνων και οδηγείται στον θάνατο με διαταγή του Σουλτάνου.

Σύμφωνα με τον πανηγυρικό που εκφώνησε για τον Πατριάρχη το 1853 ο Γεώργιος Τερτσέτης, όπως αυτός μεταφέρεται από τον ανιψιό του Πατριάρχη, ο Γρηγόριος Ε' απέρριψε προτάσεις υπαλλήλων ξένων πρεσβειών να εγκαταλείψει την Κωνσταντινούπολη λέγοντας: **«Μη με προτρέπετε εις φυγήν, μάχαιρα θα διέλθη τας ρύμας της Κωνσταντινουπόλεως και των λοιπών πόλεων των χριστιανικών επαρχιών. Υμείς επιθυμείτε, εγώ μετημφισμένος να καταφύγω...ουχί! Εγώ δια τούτω είμαι πατριάρχης, όπως σώσω το έθνος μου...ο θάνατός μου ίσως επιφέρει μεγαλυτέραν οφέλειαν από την ζωή μου...Ναι, ας μη γίνω χλεύασμα των ζώντων. Δε θα ανεχτώ ώστε εις τα οδούς της Οδησού, της Κέρκυρας και της Αγκώνος, διερχόμενον εν μέσω των αγύιων, να με δακτυλοδεικτούσι λέγοντες, Ιδού έρχεται ο φονεύς πατριάρχης».**

Μετά την πασχαλιάτικη λειτουργία (10 Απριλίου) ο Πατριάρχης συλλαμβάνεται, καθαιρείται και απαγχονίζεται στην κεντρική πύλη του Πατριαρχείου και παραμένει για τρεις ημέρες κρεμασμένος και ευτελιζόμενος από τους τούρκους. Ομάδα τριών εβραίων αγοράζει το σепτό σκήνωμα του Πατριάρχη και το ρίχνει στον κεράτιο κόλπο. Ένας Κεφαλλονίτης ονόματι Νικόλαος Σκλάβος βρίσκει το σκήνωμα και το μεταφέρει στην Οδησό για να ταφεί εκεί. Τον επικήδειο εκφωνεί ο ιεροκήρυκας Κωνσταντίνος Οικονόμου. Λόγος συγκλονιστικός, μεταφράζεται άμεσα στα ρωσικά. Το γεγονός αυτό δημιουργεί κύμα διαμαρτυριών εναντίον της Τουρκίας και υπέρ της ελληνικής υπόθεσης. Το σκήνωμα του Πατριάρχη μεταφέρθηκε στην Αθήνα το 1871 και φυλάσσεται στον μητροπολιτικό ναό της πόλης. Την ίδια ημέρα - 10 Απριλίου - μετά τον απαγχονισμό του Γρηγορίου Ε', στο πλαίσιο των σουλτανικών αντιποίνων, οι μητροπολίτες Αγχιάλου Ευγένιος, Εφέσου Διονύσιος, Νικομήδειας Αθανάσιος, Δέρκων Γρηγόριος, Θεσσαλονίκης Ιωσήφ, Αδριανουπόλεως Δωρόθεος, Τυρνόβουλιωαννίκιος συνελήφθησαν από τις οθωμανικές αρχές και φυλακίσθηκαν στις φυλακές του Μπροσταντζή της Κωνσταντινούπολης. Ακολούθως ο Αγχιάλου Ευγένιος μεταφέρθηκε στην Πύλη του Γαλατά δίπλα στην ομώνυμη γέφυρα και οι Νικομήδειας Αθανάσιος και Εφέσου Διονύσιος σε άλλα σημεία της πόλης, όπου και απαγχονίσθηκαν. Στο στήθος τους τοποθετήθηκε επιγραφή που τους χαρακτήριζε προδότες και αποστάτες.

Ο Γρηγόριος Ε' ενδιαφέρθηκε ιδιαίτερα για θέματα παιδείας. Μετέφρασε και εξέδωσε τους *«Περιΐερωσύνης λόγους»* του Ιερού Χρυσοστόμου. Επίσης εξέδωσε στο πατριαρχικό τυπογραφείο τα *«Ήθικα»* του Μεγάλου Βασιλείου, εξήγηση των ομιλιών του στη Εξαήμερο και άλλα έργα, όλα σε γλώσσα απλουστευμένη, προκειμένου να γίνεται κατανοητή.

Εκτός των θεμάτων Παιδείας, ασχολήθηκε με τη στέγαση του Οικουμενικού Πατριαρχείου και διαρρύθμισε τον Πατριαρχικό Ναό του Αγίου Γεωργίου. Παρά το βραχυχρόνιο της πατριαρχίας του, εξέδωσε πλήθος τόμων, σιγιλίων, εγκυκλίων και επιστολών, μέσα από τις οποίες διαφαίνεται η σταθερή του προσήλωση στους εκκλησιαστικούς κανόνες και την παράδοση. Υπήρξε ο ίδιος πρότυπο ήθος προς τους κληρικούς και το λαό, επέδειξε χρηστή οικονομική διαχείριση επιλύοντας πολλά προβλήματα, αλλά πήρε και αποφάσεις που τακτοποιούσαν χρονίζοντα κοινωνικής φύσεως θέματα, όπως αυτά των αρραβώνων και της προίκας, των γάμων και διαζυγίων, και άλλα. Στις 10 Απριλίου 1921 μ.Χ. ανακηρύχθηκε Άγιος από την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος και τιμάται η μνήμη του κάθε έτος την 10^η Απριλίου.

Άπολυτίκιον (Κατέβασμα)

Ύμνος α'. Τῆς ἐρήμου πολίτης

Δημητσάνης τὸν γόνον βυζαντίου τὸν πρόεδρον, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀπάσης, γέρας θεῖον καὶ καύχημα. Γρηγόριον τιμήσωμεν πιστοί, ὡς Μάρτυρα Χριστοῦ πανευκλεῆ, ἵνα λάβωμεν πταισμάτων τὸν ἰλασμόν, παρὰ Θεοῦ κραυγάζοντες. Δόξα τῷ δεδωκότι σου ἰσχύν, δόξα τῷ σὲ στεφανώσαντι, δόξα τῷ ἐν εὐκλείᾳ οὐρανῶν, δοξασαντᾶ σε Ἅγιε.

Κοντάκιον

Ύμνος δ'. Ἐπεφάνης σήμερον.

Ἄθροισθέντες ἅπαντες, γνήσιοι παῖδες, τῆς Ἑλλάδος σήμερον, ἐπὶ τὴν πόλιν Ἀθηνῶν, τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον, ἄσμασι θείοις, λαμπρῶς ἑορτάσωμεν.

Μεγαλυνάριον

Βασιλεὺς παράνομος τὸν κλεινὸν, κρεμᾶ Πατριάρχην, ἐν τῷ ξύλῳ παραφρονῶν, Βασιλεὺς δὲ πάλιν, φιλευσεβῆς δὲ τοῦτον, δεχόμενος κηδεύει, εἰς γῆν Ὀρθόδοξον καὶ δικαίοις, καὶ πᾶσι τοῖς Ἅγίοις, ἡμῶν μνημόνευε.

Μυργιώτης Παναγιώτης

Μαθηματικός